

ALLERGIK KASALLIKLAR KELIB CHIQISHI UNI DAVOLASHDA ISHLATILADIGAN DORI VOSITALAR

Xojimatov Maqsadbek

*Andijon davlat universiteti,
Kimyo kafedrasida kimyo fanlar doktori dotsent .*

Mo'minova Iltijo Izzatillo qizi

*Andijon davlat universiteti,
Kimyo yo'nalishi II-kurs magistranti.*

Anotatsiya: *Mazkur maqolada allergik kasalliklarni kelib, chiqishi unga qarshi dori preparatlar haqida ma'lumotlar keltirilgan.*

Kalit so'zlar: *Allergiya, allergen, haqiqiy va soxta allergik reaksiyalar. Ketotifen, fenkarol. Xulosa.*

Allergiya (yun. allos – boshqa, o'zga, begona va ergon – ta'sir) – kishi organizmida tashqaridan ta'sir qiluvchi allergenlik xususiyatiga ega, bo'lgan har xil yot, begona moddalarga nisbatan sodir bo'ladigan o'ziga xos reaksiya .

Allergik reaksiyani keltirib chiqaradigan modda «allergen» deb ataladi. Allergen moddalar oziq-ovqat, ichimliklar va atrof-muhitda mavjud bo'lgan barcha moddalarda bo'lishi mumkin . Ularning aksariyati zararsiz, ya'ni ko'pchiliklari allergiyani paydo qilmaydi. Allergenga nisbatan javob reaksiyasi darhol yoki asta-sekin o'ta sezuvchanlik ko'rsatish orqali sodir bo'ladi. Allergen organizmga tushganida unga javoban haqiqiy va soxta (psevdoallergik) allergik reaksiyalar paydo qilishi mumkin.

Haqiqiy allergik reaksiya boshlanishidan oldin ma'lum bir davr o'tib, bunda organizmning unga birinchi bor tushgan moddaga sezgirligi ortib boradi, bu sensibilizatsiya deb ataladi. Sensibilizatsiya yuzaga kelishi organizmda unga ilk bor tushgan allergenga javoban alohida oqsil moddalar antitelolar yoki allergen bilan o'zaro ta'sir qila oladigan limfotsitlar paydo bo'lishiga bog'liq bo'ladi. Paydo bo'lgunicha allergen organizmdan chiqarib yuborilgan bo'lsa, hech qanday kasallik alomati ko'zga tashlanmaydi. Agar allergen chiqib ketmagan bo'lsa yoki chiqib ketganidan keyin organizmga takror tushsa, bunda u yurakdagi antitelolar yoki limfotsitlar bilan o'zaro ta'sirlashib, allergiyaga sabab bo'ladi.

Natijada bir qancha biokimyoviy jarayonlar yuzaga kelib, gistamin, serotonin kabi bir qancha moddalar ishlab chiqib, hujayralar, to'qimalar va a'zolari zararlantiradi, shu tariqa maxsus, ya'ni ilgari organizmga ta'sir qilgan allergenga javoban reaksiya ro'y berib, allergik kasallik paydo bo'ladi. Soxta reaksiyalar esa organizm allergenga birinchi bor duch kelganidayoq yuzaga keladi. Bunda sensibilizatsiya davri bo'lmaydi. Soxta reaksiyalar ko'pincha dori-darmonlar va oziq-ovqatlarga nisbatan ro'y beradi. Organizm allergenga duch kelganida doim ham allergik kasallik sodir bo'lavermaydi. Chunki irsiyat, nerv va

endokrin sistemalar muhim ahamiyat kasb etadi, kasalikka asosan bu sistemalar funksiyasining buzilishi va og'ir ruhiy kechinmalar yuzaga kelishi, sabab bo'ladi.

Allergiyaning oldini olish sensibillovchi ta'sirga ega bo'lgan moddalarning organizmga qayta takror kirishiga va organizm himoya funksiyalari buzilishiga yo'l qo'ymaslik choralari ko'rishdan iborat bo'ladi.

Barchamizga ma'lumki, immun tizimi organizmga begona ta'sirlardan himoya qiladi. Organizmda himoya oqsillarini immunoglobulinlar ishlab chiqadi. Insonlarda tashqi ta'sirlar (daraxt gullari changi, uy changi, maishiy kimyo, hayvonlar juni, o'simliklar changi, o'simlik oqsillari, zamburug'lar)ga nisbatan qonda immunoglobulin E ortib ketadi. Ba'zi insonlarda immunoglobulin E miqdorining ortib ketishi qonimizdagi gistamin va gistaminsimon moddalar ko'p bo'lishi va allergik reaksiyaning yuzaga kelishiga sabab bo'ladi. Allergiya rivojlanishida irsiy moyillik asosiy rol o'ynaydi. Ota-onadan biri allergiya bilan og'risa bolada allergiya yuzaga kelishi 30-40%, ham ota, ham onada allergiya bo'lsa, bolada kasallik rivojlanish ehtimoli 70-75% gacha ortishi mumkin.

Allergik kasalliklarni davolashda kasallik paydo bo'lgan vaqtiga e'tibor berishimiz kerak. Allergik kasalliklar uchun bu juda muhim bo'lib, kasallik qanchalik tez rivojlanib borsa, organizm uchun shunchalik xavfli hisoblanadi. Allergiya surunkali kasallik bo'lgani uchun allergiyani butunlay organizmdan yo'qotib yuborish anchagina qiyin.

Allergiyani davolashda keng qo'llaniladigan davolash usuli bu immunoterapiya usuli hisoblanadi. Allergen miqdori davolash kursi davomida oshirilib boriladi. Bu usul bilan davolash davomida allergik kasallikning ozayishiga yoki butunlay davolanib ketishiga erishiladi. Kimyoviy dorilar bilan davolashda esa allergiya belgilarini bartaraf etishga yordam beradi, ammo uni butunlay davolay olmaydi. Har qanday dori vositasini ishlatishdan oldin shifokor bilan maslahatlashish lozim.

Allergik dorilar tarkibida antigistaminlar: ular allergik reaksiyani bir qismi bo'lib, tanada ishlab chiqariladigan gistaminning ta'sirini to'xtatadilar. Ba'zi antigistaminlar bolalar uchun hos emas. Aytib o'tganimizdek allergiyaga qarshi ishlatiladigan dorila vaqtinchalik bular yo tashqi tarafdin (maz, gellar), yoki ichki tarafdin ukol, tabletkalar orqali davolanadi. Bularga ; ketotifen, loratal, zodak,alerji,fenikal,kalsiyglyukanat,dectamitazon,dimidrol,prednizalon,suprastin,tiosulfat,g idkartzon kabi dorilar kiradi. Bularni bazi birlarini ko'rib chiqamiz. Hozirgi kunda keng tarqalgan ketotifen tabletkasi ketatifen moddasi ta'sir qiladi 1ta tabletkada laktoza, monogidrati, mikrokristall selyuloza, magniy stearati, talk, suvsiz kolloid kremniy dioksidi.

Ketotifen siklogeptotiofenonlar guruhiga kiradi va yaqqol antigistamin samaraga ega. Uning ta'sir mexanizmi gistaminni va boshqa mastotsidlar mediatorlarini ajralib chiqishini tormozlash. Fenkarol faol modda xifenadin formulasi $C_{20}H_{23}NO$

Xulosa qilib, aytganda organizmni begona ta'sirga ta'siri allergiyadir. Organizmda gistamin ortishi allergik kasalliklarni kuchayishiga olib keladi. Antigistamin xususiyati esa gistaminga qarshi ya'ni organizmdagi gistaminni kamaytiradi. Me'yordan oshiqcha iste'mol qilingan har qanday maxsulot ham keyinchalik allergiyaga olib kelishi mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. <https://uz.wikisko.ru/wiki/Ephedrine>
2. И.Р.Аскарв "Сирли табобат" 2021. 571-б
3. I.R.Asqarov. "Tabobat qomusi" Toshkent 2019.
4. "Xalq tabobati" ilmiy jurnal